

Tomasz Pudłocki, *Barącz Jan Krzysztof* [w:] *Przemyski słownik biograficzny*, pod red. Ewy Grin-Piszczyk, Tomasza Pudłockiego, Anny Siciak, Przemyśl 2016 s. 28-32

BARĄCZ JAN KRZYSZTOF. 8 II 1883 Lwów – 5 XII 1942 Przemyśl. Nauczyciel matematyki i fizyki, autor podręczników szkolnych, pianista i animator kultury. Pochodził ze słynnej ormiańskiej rodziny Barączów.

Uczęszczał do V gimnazjum we Lwowie w latach 1893/1894–1901/1902, po czym odbył studia z zakresu matematyki i fizyki na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Lwowskiego (1902/1903–1905/1906). W czasie studiów należał do Czytelni Akademickiej. Na trzecim roku studiów otrzymał stypendium z fundacji Grzegorza Aywasa. Rada Szkolna Krajowa mianowała go od 4 X 1906 aplikantem w V Gimnazjum we Lwowie. Po dwóch latach, od 10 XI 1906, przeniesiono go w charakterze zastępcy nauczyciela do Seminarium Nauczycielskiego Żeńskiego w Przemyślu. Po roku, 30 VII 1907, po zdaniu egzaminów nauczycielskich (wykonał pracę domową nauczycielską na temat *Znaczenie krzywych Hessego, Cayley'a, Steinera i form Plückera w teorii krzywych algebraicznych*, którą prof. Jan Puzyna uznał za celującą), został przeniesiony jako nauczyciel rzeczywisty do Gimnazjum z polskim językiem wykładowym w Przemyślu na Zasaniu. Tytuł profesora otrzymał 14 VII 1910. W gimnazjum zasańskim założył i przez wiele lat prowadził Gimnazjalną Kasę Oszczędności. Uczył ponadto w gimnazjum żeńskim Anny Rachalskiej. W czasie inwazji rosyjskiej i oblężenia Twierdzy Przemyśl (1914/1915), przebywał w Luchacovicach (Czechy). 29 VIII 1931 został przeniesiony do

I Gimnazjum im. J. Słowackiego, gdzie uczył do przejścia na emeryturę, tj. do końca czerwca 1933 r.

We wspomnieniach uczniowie Barącz podkreślają jego wybitną wiedzę merytoryczną, ale równocześnie olbrzymią nerwowość i nierzadko wręcz znęcanie się psychiczne nad podopiecznymi. Ponadto na łamach „Nowego Głosu Przemyskiego” zarzucano mu gnębienie uczniów pochodzenia żydowskiego. Pomimo wybuchowego charakteru i niezbyt pedagogicznego podejścia do uczniów był bardzo ceniony w środowisku, przede wszystkim za umiejętności muzyczne. Wkrótce po przybyciu do Przemyśla został aktywnym członkiem Towarzystwa Muzycznego i w ramach tej działalności 11 XII 1907 i 4 II 1908 koncertował jako pianista. Był jednym z trzech organizatorów i dyrygentów chóru oraz orkiestry gimnazjum zasańskiego – jednego z najważniejszych zespołów muzycznych miasta w okresie międzywojennym. Tadeusz Porembalski, późniejszy prezydent Przemyśla, tak wspominał Barącz: „Wagnerowskie utwory jak np. *Chór pielgrzymów (Tanhäuser)* lub *Marsz weselny z Lohengrina* wypracował [z nami] doskonale prof. Barącz. Znał on prawie całego Wagnera na pamięć”. Barącz zorganizował 16 XI 1913 wycieczkę dla uczniów do Teatru Miejskiego we Lwowie, na wystawienie *Lohengrina*. Dyrygował 3 XII 1920 chórem szkolnym podczas imienin dyrektora Franciszka Ksawerego Kusia, a 13 XII t.r. wykonał solo głosowe podczas gimnazjalnej uroczystości żałobnej z okazji drugiej rocznicy bitwy pod Niżankowicami.

Był cenionym akompaniatorem, wielokrotnie występującym w Przemyślu, m.in. 2 III 1919 towarzyszył na fortepianie śpiewaczce Adzie Sari i skrzyp-

kowi Władysławowi Neumanowi, odgrywając utwory Gounoda, Belliniego, Verdiego, Sarasatego. Jego występ zrecenzowano następująco:

„Sprawozdanie byłoby niekompletne, gdyby nie zaznaczyć w pełnych uznania wyrazach roli akompaniatora p[ana] prof[esora] Barącz. Jest to artysta ogromnie indywidualny, pianista i skrzypek, zapalony wielbiciel Wagnera, gotów dla muzyki poważnej poświęcić wiele. Podziwiać u niego należy tę, tak rzadko spotykaną zdolność całkowitego podporządkowania się jako akompaniator kapryśnym nieraz upodobaniom i sposobowi interpretowania przez solistów, zdolność rychłego orientowania się w ich ustawicznej zmianie tempa, przeróbkach, skokach, skrótach. Trzeba do tego tej wysokiej kultury muzycznej i tego przesubtelnego ucha, jakie posiada p[an] Barącz. Lwia też część oklasków padła w niedzielę pod jego adresem”.

W późniejszym okresie 1920 r. akompaniował również śpiewaczce Janinie Kaneckiej oraz Irenie Dareckiej i Jadwidze Szalayowej.

Barącz przez szereg lat współpracował ze szkołą muzyczną (śpiewu i gry na fortepianie) Kazimierzy ze Smutnych Budynowej. Zawsze występował jako akompaniator swoich uczennic. Tak było 12 i 13 II 1921 podczas wieczoru operowego na Zamku, kiedy gwiazdą wieczoru była Wanda Hoffmanówna (zam. Fifagrowicz). Uczennice wykonały wtedy fragmenty z oper *Faust*, *Mignon* oraz *Jaś i Małgosia*.

Był bardzo zaangażowany w działalność społeczną w mieście jako wieloletni członek Zarządu przemyskiego Koła Towarzystwa Szkoły Ludowej im. H. Sienkiewicza, a także Zarządu przemyskiego Koła

Towarzystwa Nauczycieli Szkół Wyższych; jego prezes w okresie 25 II 1918 – 18 XI 1919. Przez wiele lat uczestniczył jako członek i aktor w działalności Towarzystwa Dramatycznego im. A. Fredry w Przemysłu (m.in. Twardosz w *Dożywociu* Fredry 18 II 1912, Kobus w *Nadziei* H. Heiermannsa 22 VI 1913, Friebe w *Święcie pokoju* 5 X 1913). Pełnił funkcję członka Sądu Honorowego Zjednoczenia Towarzystw Polskich. Ponadto należał do Towarzystwa Przyjaciół Nauk, w ramach którego wygłosił odczyt 16 III 1924 *Chopin* (z ilustracją muzyczną). Był również członkiem Organizacji Polskiej miasta Przemyśla. Występował jako prelegent miejscowego oddziału Powszechnych Wykładów Ludowych (15 XII 1907 wygłosił prelekcję pt. *Rozbrojenie w gazach a promienie katodowe*; 7 XI 1909 – *Promienie katodowe*; 11 XII 1910 – *Przemiana energii*). Należał do Komisji Sędziowskiej IV Konkursu Orkiestr Dowództwa Okręgu Korpusu nr X, odbywającego się 15–16 X 1927. Ponadto należy zwrócić uwagę, że często uczestniczył w akcjach charytatywnych i inicjował je wśród swoich uczniów.

Żonaty był z Zofią z Tychowiczów, nauczycielką Seminarium Nauczycielskiego Żeńskiego i jedną z aktorek „Fredreum”. Małżeństwo pozostało bezdzielne. Zmarł 5 XII 1942 w Przemysłu. Pochowany został dwa dni później na cmentarzu głównym.

Twórczość (opracowane podręczniki):

Burzyński, Kronberg, Piasecki, *Rozwiązanie zbioru zadań matematycznych prof. I. Kranza*, oprac. za zezwoleniem aut[ora], przejrzał..., Przemyśl 1920–1922 [wyd. 2; t. 1 cz. 1–2 Przemyśl 1920–1922], t. 1 cz. 1, *Równania stopnia pierwszego o jednej i wielu niewiadomych*, t. 1 cz. 2, *Równania stopnia drugiego o jednej i wielu niewiado-*

mych, t. 1 cz. 3, *Równania nieoznaczone stopnia pierwszego*. *Postępy arytmetyczne*, t. 1 cz. 4 *Postępy geometryczne*. *Odsetki składane*, t. 2 cz. 1 *Planimetria*, t. 2 cz. 2 *Stereometria*, t. 2 cz. 3, *Trygonometria*, t. 2 cz. 4, *Analityka*; *Zbiorek pieśni kościelnych dla młodzieży szkolnej*, zestawiał J[an] B[arącz], Przemyśl 1913, 48 s. (rec. „Kronika Diecezji Przemyskiej” R. 14: 1914, z. 5, s. 125).

Źródła i opracowania

Źródła: Centralne Państwowe Historyczne Archiwum Ukrainy we Lwowie, fond 174, opis 1 sprawa 66, fond 178 opis 3 sprawa 68; Archiwum Państwowe w Przemyślu, Polskie Towarzystwo Dramatyczne im. A. Fredry w Przemyślu, sygn. 23, 24; Archiwum II LO im. prof. K. Morawskiego w Przemyślu, *Księga nauczycieli Gimnazjum zasańskiego*; *Księga pamiątkowa i adresowa wygnańców wojennych z Galicji i Bukowiny 1914–1915 oraz Album pamiątkowy*, cz. 3: *Prowincja i Bukowina*, Wiedeń 1915, s. 89; Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Wrocławiu, sygn. 16168/I/1 K. Pietraka, *Wspomnienia z lat 1899–1972*, s. 61–63; sygn. 15394/II T. Porembalski, *Wspomnienia z lat 1896–1960*, s. 87–89; *Sprawozdanie Czytelni Akademickiej we Lwowie za rok akademicki 1903/1904*, Lwów 1904, s. 15; „Echo Przemyskie”, 1909, nr 28, s. 3; 1910, nr 99, s. 2; 1913, nr 93, s. 2; 1918 nr 14, s. 3; „Gazeta Przemyska”, 1907, nr 57, s. 3; 1908, nr 84, s. 2; 1909, nr 28, s. 1; „Muzeum” 1918 nr 3–4 s. 152; ibidem 1919 nr 10 s. 535; „Nowy Głos Przemyski” 1911 nr 5, s. 2; ibidem 1914, nr 4, s. 3; ibidem 1927, nr 42, s. 2; ibidem nr 50, s. 2–3; „Słowo Polskie” 1909, nr 518, s. 5; ibidem 1910, nr 571, s. 4; ibidem 1924, nr 74, s. 8; „Tekka Filarecka” 1920, nr 1, s. 16; „Ziemia Przemyska”, 1919, nr 54, s. 2; ibidem nr 219, s. 1–2; ibidem 1920, nr 18, s. 3; ibidem 1921, nr 7, s. 3; ibidem nr 12, s. 4; ibidem nr 41, s. 2; ibidem 1923, nr 28, s. 3; *Sprawozdanie z działalności Zjednoczenia Towarzystw Polskich w Przemyślu za czas od 16 listopada 1915 do 31 grudnia 1916 wraz z dodaniem tabelarycznego wykazu działal-*

ności Towarzystw do Zjednoczenia należących, Przemyśl 1917, s. 16; *Sprawozdanie z działalności Zjednoczenia Towarzystw Polskich w Przemyślu i Towarzystw należących do Zjednoczenia za rok 1917 i 1918 oraz Organizacji Polskiej miasta Przemyśla za rok 1918*, Przemyśl 1919, s. 60; *Spis nauczycieli szkół średnich w Galicji oraz polskiego gimnazjum w Cieszyńie* na podstawie nadesłanych tablic konskrypcyjnych ułożył H. Kopia, Lwów 1909, s. 79; *Spis nauczycieli szkół wyższych, średnich, zawodowych, seminariów nauczycielskich oraz wykaz zakładów naukowych i władz szkolnych*, R. 2, zestawiał Z. Zagórowski, Warszawa–Lwów 1926, s. 151–152.

Opracowania: Z. Budzyński, J. Kamińska-Kwak, *Ponad podziałami. Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Przemyślu w latach 1909–2009*, Przemyśl 2009, s. 230; T. Pudłocki, *Iskra światła czy kopcąca pochodnia? Inteligencja w Przemyślu w latach 1867–1939*, Kraków 2009; idem, *Barącz Jan Krzysztof*, [w:] *Słownik biograficzny twórców oświaty i kultury XIX i XX wieku Polski południowo-wschodniej*, pod red. A. Meissnera i K. Szmyda, Rzeszów 2011, s. 27–28; idem, *Nerwowy nauczyciel i świetny muzyk – Jan Barącz*, „Nasz Przemyśl” 2012, nr 11, s. 42; idem, *Zanim doszło do odnowienia Towarzystwa Muzycznego w Przemyślu... – kartka z działalności muzycznej profesorów i uczniów gimnazjum zasańskiego*, [w:] *Wczoraj i dziś Towarzystwa Muzycznego w Przemyślu. 150 lat działalności. 1862–2012*, Przemyśl 2012, s. 51–71; A. Siciak, „Książnica Naukowa” w Przemyślu. *Materiały do bibliografii wydawnictw*, „Biuletyn Informacyjny Południowo-Wschodniego Instytutu Naukowego w Przemyślu” [t.] 2: 1996, s. 187–188.